

Kung Bakit Kailangang Magkuwento ng Manggagamot

Ronnie E. Baticulon

Naghahanda na akong matulog noong mag-ring ang aking cellphone. Katatapos ko lang mapanood ang huling kabanata ng sinusubaybayan kong teleserye sa Netflix tungkol sa isang pamilya ng mga superhero. Nakapatay na ang telebisyon at madilim na ang sala, kaya't mas lalong nakasisilaw ang tumitibok na liwanag ng cellphone. Isang nurse sa Philippine General Hospital ang tumatawag. Bago ko pa man siya sagutin, masama na ang kutob ko. Hindi kailanman naghahatid ng mabuting balita ang mga tawag sa doktor tuwing maghahatinggabi.

“Sir . . .”

Humihikbi ang tinig sa kabilang linya. Garalgal ang boses niya, subalit sapat na ang karugtong na mga kataga upang patotohanan ang aking hinala.

“ . . . nag-positive ako.”

Gusto kong sabihing nagulat pa rin ako nang kahit bahagya. Gusto kong maniwalang hindi pa ako manhid sa usaping ganito at kaya ko pa ring makaramdam ng pagtataka o panghihinayang. Pero ang totoo, inasahan ko na ang mga salitang iyon. Ni hindi niya kinailangang banggitin ang pangalan ng virus o ng impeksyon. Nitong nakaraang apat na buwan, halos araw-araw akong nag-iikot sa loob ng PGH; nakaabot na sa akin ang usap-usapang may mga nagkasakit na health worker sa ward kung saan nakatalaga ang

kausap kong nurse. Kulang ang iilang segundo sa pagitan ng pag-ring at pag-angat ng cellphone upang paghandaan ang pagbuhos ng mga tanong.

Ano'ng gagawin ko? Bakit ako nahawa, e ang ingat-ingat ko na, Sir? Doble-doble na nga ako magsuot ng mask. Alam 'yun ng mga kasama ko. Paano na ang asawa at dalawang anak ko? Paano kung nahawa ko sila? 'Yung panganay ko, Sir, inuubo na. Paalis na dapat ang asawa ko next month.

Bawat tanong na aking masasagot ay nasusunod ng dalawang iba pa. At habang pinakikinggan ang pagtangis na tumutuldok sa mga pangungusap, tinitimbang ko kung kaninong tugon ang mas kinakailangan niya sa mga sandaling iyon: mula ba sa kaibigan o mula sa manggagamot? Umayos ako sa aking pagkakaupo sa sofa. Sumandal upang hindi mangawit ang leeg, likod, at braso. Inilapat nang maayos ang cellphone sa kanang tainga.

Magsasampung taon na pala kaming magkaibigan ng aking kausap. Noong nagsasanay pa lang akong maging neurosurgeon, o kung tawagin ay residente sa ospital, siya at ang iba pa niyang mga kasamang nurse ang nagpapagaan ng aming trabaho: tagapag-asikaso ng mga bilin sa pasyente, tagapagbigay ng panakaw na meryenda, tagagising mula sa pagkakaidlip, tagapagpatawa pagkatapos naming mapagalitan sa mga kapalakan. Nang mga panahong iyon, bago ako tuluyang kumaripas palayo ng ward, hahabulin niya ako ng “Sirrrr . . .” upang magpapirma ng mga form, mangulit na ilipat ang mga naghihingalong pasyente sa ICU, o kaya’y mang-asar lang.

“. . . ang aga-aga pa, ang dungis mo na tingnan. Ligo at tulog lang ang katapat niyan.”

Napakabigat sa loob na ang mga taong pinaghuhugutan ko noon ng lakas, siya ngayong iginugupo paisa-isa ng hindi nakikitang kalaban. Ganoon katindi, ganoon kalupit ang COVID-19.

Naubos namin ang isang oras sa cellphone. Inisa-isa ko ang mga habilin upang maiwasan niyang makahawa ng ibang kamag-anak nang hindi sinasadya, pati na rin ang mga palatandaang lumalala ang kanyang kalagayan. Sakaling mangyari ito, nararapat siyang magtungo sa pinakamalapit na ospital sa kanilang bayan. Binigyan ko siya ng listahan ng mga teleseryeng pupuwedeng panoorin habang nagpapalipas ng labing-apat na araw ng quarantine. Nangako rin akong kukumustahin siya sa umaga at sasagutin ang anumang karagdagang katanungan. Pakiramdam ko’y hindi siya makakatulog magdamag. Tinapos namin ang pag-uusap sa pagpapalitan ng mataimtim na “Ingat.”

Pagbitaw ng cellphone, naalala ko ang pahayag ng senador na si Cynthia Villar kamakailan, nang tanungin kung sang-ayon ba siya sa muling pagdedeklara ng Enhanced Community Quarantine o ECQ sa Metro Manila. Pumapalo na sa apat na libo ang bilang ng bagong kaso araw-araw at humihiling ng timeout ang nagkakaisang samahan ng mga manggagamot sa bansa. Ang payo ng bilyonaryong senadora sa mga health worker ng Pilipinas: pagbutihin raw namin ang aming trabaho, upang masupil ang pandemya ng COVID-19 nang hindi kinakailangang mag-lockdown muli.

Alam kaya niyang hindi napupuksa ng mga antibiotic ang coronavirus na ito? Na ang tanging nagagawa ng mga gamot sa kasalukuyan ay palakasin o suportahan ang resistensiyang pasyente, upang malampasan ang implamasyong dulot ng COVID-19 sa iba’t ibang bahagi ng katawan? Nasubukan na ba niyang magsuot ng PPE sa loob ng walong oras, nang hindi kumakain, umiinom, o umihi? Ibig sabihin ba ng senadora, hindi pinagbutihan ng kaibigan ko ang kanyang trabaho, kaya’t siya ay dumagdag sa bilang ng mga kaso ng COVID-19?

Inulan ng nararapat na batikos ang nasabing pahayag, at ang senadora ay napilitang maglabas ng paliwanag—o palusot—

kinabukasan. Hindi ko na ito pagtutuunan ng pansin, subalit aaminin kong dahil dito ay napaisip ako:

Ano nga ba ang trabaho ng isang doktor? O para mas malinaw, ano nga ba ang mga tungkulin ng isang doktor ngayon sa Pilipinas habang tayo ay nasa kalagitnaan ng pandemya?

Sa University of the Philippines College of Medicine, kung saan ako nagtapos at ngayo'y isang kawaksing propesor, itinuturo sa amin ang konsepto ng five-star physician. Ayon dito, ang imahen ng isang doktor ay hindi dapat ikahon sa loob ng ospital at clinic, bitbit ang stethoscope, at pusturang-pustura sa white coat na walang mantsa. Bagkus, ang bawat isa ay hinihikayat na tuparin ang isa o higit pa sa mga sumusunod:

- Una, manggamot
- Pangalawa, magturo
- Pangatlo, manaliksik
- Pang-apat, mamuno
- At panlima, magtaguyod

Kung iisa-isahin ang mga ito sa panahon ng COVID-19, nariyan ang mga frontliner na araw-araw binabalutan ng PPE ang sarili upang maalagaan ang mga pasyenteng maysakit; ang mga gurong manggagamot na gumugugol ng hindi mabilang na oras sa paghahanda ng kani-kaniyang online lecture at course pack; ang mga nananaliksik tungkol sa maaaring lunas sa COVID-19; ang mga namumuno sa COVID-19 response team sa bawat ospital at rehiyon; at ang mga nakikipaglaban para sa karapatan ng mga lubhang naapektuhan ang kabuhayan. Napakahalagang bahagi ng pagsugpo sa COVID-19 ang malinaw na pagpapaintindi sa publiko kung paano ito maaaring makahawa, kung ano ang maaaring epekto nito sa katawan, at kung paano it maiiwasan habang wala pang bakuna.

Ang gawaing ito ay hindi na bago sa aming mga manggagamot. Sa halip lang na isang pasyente sa loob ng clinic ang kausap, ngayon ay buong Pilipinas.

Bilang isang manggagamot-manunulat, napagtanto kong sa lahat din ng aming tungkulin bilang doktor, kinakailangan naming magkuwento. Halimbawa, sa paglalahad ng mga sintomas at senyales ng isang pasyente, doon namin nabubuo ang wastong diagnosis. Sa pagpapaliwanag ng bawat pagtibok at pagdaloy sa katawan, doon namin naipamamahagi ang kaalaman sa mga mag-aaral na susunod sa aming yapak. Sa mabusising pagtatagpi-tagpi ng mga ebidensiya at resulta, doon naman nararating ang tamang kongklusyon sa mga pag-aaral na naglalayong pahabain ang ating mga buhay. Sa malinaw na paglalatag ng mga layunin, doon nagsisimula ang mahusay na pamumuno sa ospital man o komunidad. At huli sa lahat, sa pakikisalamuha at pakikipagkuwentuhan, doon kami nakahihikayat ng sama-samang pagkilos.

Mga kuwento ang nagbibigay-daan upang makuha ng manggagamot, isang estranghero kung tutuusin, ang tiwala ng kanyang pasyente. Sa pamamagitan ng maingat na pagpili ng mga salita—sapat upang makapaghatid ng kaalaman, lambing, at pag-unawa—nahuhuli ang kiliti at napapawi ang pangamba. Dito nagsisimula ang paggaling at pagpapagaling. Sa loob ng limang taong pag-aaral kung paano maging isang mahusay at mabuting doktor, lahat ay tinuturuan at natututong magkuwento, bagama't hindi lahat ay nakapagsusulat. Kasama ito sa tinaguriang tagong kurikulum ng medisina.

Ngayon, higit kailanman, kinakailangang magkuwento ng manggagamot, sa panahon ng fake news at anti-terror law, habang ang mga Pilipino ay patuloy na namamatay sa COVID-19 o pinapatay nang walang kalaban-laban.

Noong isang araw, pumutok ang balitang labinlimang bilyong piso ang kinatatakutang nakurakot sa pondo ng PhilHealth. Agad

sumagi sa isip ko ang PDAF scam noong 2013, kung kailan sampung bilyong piso naman ang ninakaw. Isiniwalat ng mga pahayagan kung papaanong ginatasan ng mga mambabatas ang kaban ng bayan, gamit ang mga pekeng non-government organization na siyang tumanggap ng pondo mula sa kanilang pork barrel. Suot ang puti, dumagsa ang madla sa Luneta upang magmartsa at magpahayag ng suklam at galit. Bukod sa pagkakakulong kina Janet Napoles at Richard Cambe, may nangyari na ba sa iba pang naakusahan? Matagal nang nakalaya sina Juan Ponce Enrile, Jinggoy Estrada, at Bong Revilla. Nanalo pa sa halalan ang huli, gayong sumayaw lang siya ng budots sa kampanya. Nagmamatigas rin ito; wala siyang balak ibalik ang 124 milyong ipinapasauli ng Sandiganbayan. Heto na naman tayo.

Alam kaya ng mga kurakot na opisyal ng PhilHealth kung ilang pasyente ang nakikiusap sa amin ng “Dok, sa January na lang ako magpapaopera kasi nagamit ko na ang PhilHealth ko . . .”? Kung sila kaya ang magpaliwanag sa mga bantay at kapamilya ng “Nanay/Tatay, hanggang diyan lang po ang coverage ng PhilHealth ninyo. May pandagdag pa po ba kayo para ipambili ng mga gamot at ipambayad sa mga lab test?” Nakita na ba nila ang panlulumo sa mukha ng mga asawa at anak sa sandaling malaman ng mga ito na hindi approved ang PhilHealth claim dahil lang nagmintis ng isang buwan ang kontribusyon? Paano na lang ang mga pasyente naming umaasang makapagpa-admit sa PhilHealth ward dahil iyon lang ang kaya nilang pag-ipunan para sa mga mahal nila sa buhay? Malaking tipid iyon sa kanila dahil walang dagdag na singil ang professional fee.

Sana man lang, makarating sa mga buwaya ang mga kuwentong ito, para tumatak sa isip nilang hindi lang sila magnanakaw at mandarambong, kundi mamamatay-tao.

Hindi ito ang panahon para manahimik. Sa pagkukuwento ng katotohanan, doon lamang mamumulat ang sambayanan sa tunay

na kalagayan ng ating sistemang pangkalusugan. Patuloy na inuulit-ulit at ipinapakalat ang salaysay na ang mga Pilipino ay pasaway, dahilan diumano upang lumobo ang bilang ng mga nagkasakit at namatay dahil sa COVID-19. Wala na itong ilalayo pa sa katotohanan.

Kahit isang pasyente, walang magsasabi ng “Dok, ginusto ko kasing magka-COVID.” Pero dahil sa kakulangan sa testing, kawalan ng contact tracing, at pagpapatupad ng mga patakarang hindi isinasaalang-alang ang kapakanan ng mga mahihirap, itinutulak ng gobyerno ang mga mamamayang Pilipino sa sitwasyon kung saan kinakailangan nilang mamili araw-araw: kabuhayan o kalusugan. Kung walang sapat na ayuda, ano pa nga ba ang sasabihin nila kundi, “Bahala na.”

At sa sandaling sila ay magkasakit, mga health worker ang unang makikinig sa kanilang mga hinaing: sa gitna ng pagsasalaysay ng kanilang mga karamdaman, habang sila ay mag-isang nakaratay sa kama, naghahabol ng hininga, nakikiusap na gawin ang lahat upang makita at mayakap pang muli ang asawa at mga anak. Masuwerte pa nga kung agad silang makahanap ng ospital na may bakanteng ICU o ward. Kulang ang pagsisidlan ng mga kuwento sa araw-araw na pagsisilbi. Saan dadalhin ang mga ito sakaling hindi palarang gumaling ang mga maysakit?

Sa totoo lang, sa haba ng panahong kailangan gugulin, sa dami ng gastos na kailangang pag-ipunan, at sa laki ng sakripisyong kailangang ibigay, mahirap piliing maging doktor sa Pilipinas ngayon. At, kapag isa ka nang ganap na doktor, mas lalong mahirap piliin ang Pilipinas. Pero araw-araw natin siyang pinipili, dahil ang buhay ng bawat Pilipino ay mahalaga, isang bagay na tila hindi naiintindihan ng mga kasalukuyang nakaupo sa pamahalaan. Hindi mo maaaring sabihing “Dalawanlibo *lang* ang namatay sa COVID.” Dahil dalawanlibong tao iyon. Bawat isa ay nabuhay, naghanapbuhay, nangarap, nagsikap, minahal, at nagmahal.

Makalipas ang apat na linggo, muli kaming nagkausap ng kaibigan kong nurse. Tuluyan na siyang gumaling. Nakalipad paalis ang kanyang asawa, nanatiling malusog ang kanilang mga anak, at natapos niyang panoorin ang K-drama tungkol sa limang batang doktor na magkakaibigan at mahilig kumanta. Pinapabalik na siya sa trabaho, kaya't naisipan niyang i-message ako upang tanungin, ano'ng gusto kong pasalubong. Nakalimutan yata niyang magkababayan kami, pero napangiti ako sa usapang iyon. Maging ang mga manggagamot, nangangailangan ng mga kuwento ng pag-asa, gaano man kamunti o kapanandalian.

Mahirap magkuwento nang malungkot, mahirap magkuwento nang pagod, at lalong mahirap magkuwento habang puno ng galit sa mga tiwaling opisyal. Pero sa paggamit ng mga salita upang itaguyod ang pantay-pantay na karapatan ng bawat isa, sa paninindigan natin sa katapatan at katarungan, doon tayo nabibigyan ng pagkakataong baguhin ang wakas.